

Agenda 2030 och dess tillämpning

- fokus på **vatten, energi** och **socialt hållbar samhällsplanering**

* Regeringen satsar mycket på det hållbara samhällsbyggandet **de närmaste 10 åren, den så kallade ”Samhällsbyggnadsmiljarden”**.

Vem kommer att föreslå omställning till hållbart system för hantering av TOALETTAVFALL för att skydda vatten, återvinna växtnäring och effektivisera produktion av biogas till el och värme/kyla? OBS! Fordon med förbränningsmotorer drivna med biogas förbrukar för samma sträcka betydligt mer energi än elbilar – energieffektivitet är viktig.

1a) PROBLEM är **WC – vatten som transportmedel**

Rening av avloppsvatten vid kommunala avloppsreningsverk

Utsläpp av kväve var 15 743 ton och 260 ton fosfor till vattendrag, sjöar och hav vid kommunala avloppsreningsverk **dimensionerade för över 2 000 personer för år 2014** enligt ”Rening av avloppsvatten 2014”/Naturvårdsverket, sid 11. Källa: Statistiska Centralbyrån, MI22SM1601.

Under 2014	Reningsgrad	Utsläpp till vatten i ton	Uppskattat värde SEK	Totalt i avloppsvatten i ton	Uppskattat totalt värde SEK
KVÄVE	62 %	15 743	157 430 000	32 797	327 970 000
FOSFOR	95 %	260	5 200 000	5 200	104 000 000
N + P					431 970 000

Värde av kväve och fosfor som fanns från början i avloppsvatten enligt ovan uppskattas till **ca 432 miljoner kronor** år 2014. Kostnader förknippade med rening av avloppsvatten vilket medför förluster i stället för återvinning av kväve och fosfor saknas. Likaså saknas redovisning av kostnader för ohälsa, negativ påverkan på miljö och klimat på grund av förorening av luft (t ex. lustgas, N₂O) och vatten.

Vem i kommunerna är ansvarig?

På Internet kan läsas: Kommunerna och landstingen ansvarar för flera **vitala samhällsfunktioner** på lokal och regional nivå vilka **påverkar befolkningens livsvillkor, levnadsförhållanden, hälsa och möjligheten att leva jämställda liv**.

Vissa av funktionerna är reglerade i lag och obligatoriska medan andra är frivilliga.

Kommunerna har också en betydelsefull roll i och för samverkan med det lokala näringslivet och civilsamhällesorganisationerna.

De politiska besluten i kommuner och landsting har i hög utsträckning bäring på viktiga delar av Agenda 2030.

1b) PROBLEM MED TOALETTAVFALL GÅR ATT LÖSA MED ”**INSAMLINGSTOALETT**”:

Insamlingstoalett RCaut (Recycling Closet automatic) håller på att ta form. Med en enkel prototyp har testats möjlighet att försluta vid varje ”urin, avföring och toalettpapper” i folie av ”biomaterial”. Folien tillverkas av GAIA i Helsingborg. Folien täcker toalettstolen och erbjuder maximal hygien för alla. Ingen förbrukning och förorening av vatten, inga kemikalier för rengöring, inga förluster av bioenergi och växtnäring som finns i toalettavfallet. Efter några toalettbesök måste kasse av

2018-01-20

biomaterial med förslutna paket innehållande toalettavfall placeras i biokärl för matavfall. Hygienisk hantering från toaletten, i biokärlet och under transporten till biogasanläggning. Även matavfall kan förslutas och transporteras utan förluster i med hjälp av RFWaut (Recycling Food Waste automatic).

Frågor att besvara av kommunansvariga för avlopp med hjälp av livscykelanalyser:

- Vad kostar att rena mellan 300 och 550 liter avloppsvatten som innehåller ca 1,2 kg urin och avföring per person och dag?
- Vilka är kostnader för negativ påverkan på hälsa, energi, miljö, klimat och för förluster av övriga kemiska grundämnen utöver de redovisade kostnader för förluster av kväve och fosfor?
- Vad skulle kosta per person och dag biomaterial som i biogasanläggning bidra till produktion av biogas och biogödsel?

2a) PROBLEM är **ineffektiva biogasanläggningar med kostsamma vattenburna system**

TS-halten omkring 30 % är fördelaktig i jämförelse med vattenburna biogassystem som använder substrat/råvara med TS-halten 3 – 10 %:

- * Lägre anläggningskostnader för bioreaktor.
- * Lägre driftkostnader – uppvärmning av substrat, avvattning av biogödsel, vattenförbrukning, mm.
- * Högre utbyte av biogas per volym bioreaktor (enligt forskningsresultat upp till 7 gånger).
- * Lägre kostnader för hantering av biogödsel.

PROBLEM GÅR ATT LÖSA MED **”LOKALA HÖGTEKNOLOGISKA BIOGASANLÄGGNINGAR”**:

Bakgrund till behovet ”lokala högteknologiska biogasanläggningar”

Alla restprodukter och avfall som kommer från växt- och djurrike innehåller bioenergi och för växter essentiella grundämnen.

Bio betyder livet. Biologi är lära om livet.

Bioenergi är livets energi. Biomassa är massa av levande organismer.

Solens strålningsenergi omvandlas under fotosyntes - med hjälp av minst 16 kemiska grundämnen - **till bioenergi i växternas biomassa**. Dessa är grundstenar till allt levande är H, C, O, N, P, K, Ca, Mg, S, Cl, Fe, B, Mn, Zn, Cu och Mo samt även de stimulerande grundämnen vilka anses vara Co, Cr, Ni, V, Sn, Li, F, Se, Si, etc.

Växternas bioenergi är biobränsle för övriga organismers celler och där omvandlas till bioenergi lagrad i djurens biomassa, inklusive människans biomassa.

Projektet ska visa på möjligheter att öka effektivitet vid insamling av råvaror och vid framställning av både biogas och biogödsel.

Lokal högteknologisk biogasanläggning - krav, fördelar och nackdelar

1) KRAV

Kostnadseffektiv framställning av biogas och biogödsel kräver

- biogasanläggning utrustad med modern teknik för mekanisering, automatisering, logistik och digitalisering vid a) förbehandling av substrat; b) behandling i en innovativ bioreaktor; c) efterbehandling av biogödsel för att passa odlingens behov; d) lokalt system för utnyttjande av biogas till el och värme/kyla

- rätt insamlingssystem vatten- och kvävehaltiga rester och avfall med ursprung i växt- och djurrike för att minska förluster av bioenergi och kemiska grundämnen dvs. förhindra utsläpp vilka medför föroreningar av luften och vatten.

2) FÖRDELAR

- * Ta hand om en del av lokala restprodukter och avfall från växt- och djurrike – minska både förluster och föroreningar.
- * Framställa biogas – öka lokalt utnyttjande och användning av bioenergi.
- * Framställa biogödsel – öka återvinning av växtnäring och minska behov av syntetiska gödselmedel samt öka markens bördighet, binda kol (kolsänka) och öka biologisk mångfald av markorganismer.

3) NACKDELAR

- Kostnader är än så länge odefinierade – demonstrationsanläggningar behövs för att samla fler resultat av en ny typ av bioreaktor.
- Ändring av invanda rutiner vid införandet.
- Behov av extra arbetsinsats för förbehandling av substrat och efterbehandling av biogödsel.
- Behov av **noggrann sammanställning av tillgång till råvaror per dag, vecka, månad och år innan planering** an biogasanläggning påbörjas.

”Mycket kan göras för att begränsa avfallets mängd och för att hindra spridning av farliga ämnen. Det är en stor utmaning att i ljuset av ökande konsumtion och gränsöverskridande, global handel etablera system för hållbar avfallshantering och effektiv hushållning med naturresurser.”
Rapport 6502 NATURVÅRDSVERKET ISBN 978-91-620-6502-7 ISSN 0282-7298

Mål för avfall och avlopp

Regeringens proposition 2009/10:155: ”...den resurs som avfall utgör skall tas till vara i så hög grad som möjligt samtidigt som påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras. Särskilt gäller att: ...”
– senast år 2015 skall minst 60 procent av fosforföreningarna i avlopp återföras till produktiv mark, varav minst hälften bör återföras till åkermark.

Förslag till åtgärder

enligt Håkan Jönsson Prof Environmental Engineering Hakan.Jonsson@slu.se

- Värdera **kväve**, vars återföring är viktigast ur ekonomisk, skörde-, energi-, växthusgas-, hälso-, miljö- och knapphetssynpunkt.
- Värdera också **fosfor, kalium, svavel samt övriga nödvändiga ämnen för produktion av växter.**
- Ge en rättvis drivkraft för installation av **källsorterande system**, då de ger bättre måluppfyllnad än konventionella system.
- **Minska risken för fastbyggnad i mycket kostsamma system som bara kan återföra fosfor.**
- Många fördelar kan uppnås med en ny **bredare målformulering!**

SAMMANFATTNING

Solens strålningsenergi som omvandlas till bioenergi lagrad i växter är den viktigaste energi människa får via livsmedel samtidigt med de flesta kemiska grundämnen vilka är livsnödvändiga. Livsmedel blir antingen till matavfall eller toalettavfall som fortfarande innehåller både bioenergi och grundämnen som kan utnyttjas med innovativ teknik mycket effektivt.

Satsningar på ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar hantering av restprodukter och avfall som härstammar från växt- och djurrike kan uppskattningsvis ha positiv påverkan på de flesta globala miljömålen "Sustainable Development Goals 2030" vilket presenteras nedan.

Mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt.

1.b Upprätta sunda policy ramverk på nationell, regional och internationell nivå på grundval av **utvecklingsstrategier** som stödjer de fattiga och tar hänsyn till jämställdhetsaspekter, för att stödja **ökade investeringar i åtgärder för att avskaffa fattigdom.**

Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.

2.4 Senast 2030 uppnå **hållbara system för livsmedelsproduktion** samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som **successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten.**

Mål 3 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.

3.4 Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt **främja** psykisk hälsa och **välbefinnande.**
3.9 Till 2030 väsentligt **minska** antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt **föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.**

Mål 4 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

4.7 Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom **utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar**, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden, och därmed också en förutsättning för en hållbar utveckling.

6.3 Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att **minska föroreningar**, stoppa dumpning och **minimera utsläpp av farliga kemikalier och material**, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

6.4 Till 2030 väsentligt **effektivisera vattenanvändningen** inom alla sektorer samt säkerställa hållbara uttag och en hållbar försörjning med sötvatten för att angripa vattenbristen och väsentligt minska det antal människor som lider av vattenbrist.

6.a Till 2030 utöka det internationella samarbetet och stödet för kapacitetsuppbyggnad till utvecklingsländerna inom vatten- och sanitetsrelaterade verksamheter och program, inklusive genom tekniker för vatteninsamling, avsaltning, **vattneffektivitet, rening av avloppsvatten, återvinning och återanvändning.**

6.b Stödja och stärka **lokalsamhälle**ns deltagande i arbetet med att **förbättra vatten- och sanitetshanteringen.**

Mål 7 är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.

Global **tillgång till modern och förnybar energi**, och rena bränslen är en förutsättning för att kunna **möta flera av de utmaningar** världen står inför idag såsom **fattigdom, livsmedelsförsörjning, klimatförändringar, rent vatten, hälsa och inkluderande ekonomisk tillväxt**.

En stor andel av de ökade utsläppen av växthusgaser kommer från sättet vi utvinner, omvandlar och använder fossil energi. Andelen fossil energi utgör nästan 80 procent av den totala energitillförseln globalt. Mer kraftfulla åtgärder ska göras för att **påskynda omställningen till ett mer hållbart energisystem globalt**.

Efterfrågan på energi väntas enligt International Energy Agency öka med 37 procent till 2040. Samtidigt lever en stor del av jordens befolkning utan tillgång till el och en än större andel har endast träkol som energiresurs för matlagning, vilket är ett stort miljö- och hälsoproblem framförallt för kvinnor och flickor. Avsaknaden av el och hälso- och miljömässigt hållbara bränslen är en stor utmaning för fattigdomsbekämpning.

Delmål för mål 7

7.1 Senast 2030 säkerställa allmän tillgång till **ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster**.

7.2 Till 2030 väsentligen **öka andelen förnybar energi** i den globala energimixen.

7.3 Till 2030 fördubbla den globala förbättringstakten vad gäller **energieffektivitet**.

7.a Till 2030 stärka det internationella samarbetet för att underlätta tillgång till forskning och teknik inom ren energi, inklusive förnybar energi, energieffektivitet samt avancerad och renare fossilbränslebaserad teknik, **samt främja investeringar i energiinfrastruktur och ren energiteknik**.

7.b Till 2030 bygga ut infrastrukturen och uppgradera tekniken för att leverera **moderna och hållbara energitjänster** till alla i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

Mål 8 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

8.4 Fram till 2030 successivt **förbättra den globala resurseffektiviteten** i konsumtionen och produktionen samt sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, i enlighet med det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion, med de utvecklade länderna i täten.

8.8 Skydda arbetstagarnas rättigheter och **främja en trygg och säker arbetsmiljö** för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet kvinnliga migranter, och människor i otrygga anställningar.

Mål 9 är att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.

Över hälften av världens befolkning **bor i urbana områden**. År 2050 väntas andelen ha stigit till **70 procent**.

9.4 Till 2030 **rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara**, med **effektiva resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser**. Alla länder vidtar åtgärder i enlighet med sina respektive förutsättningar.

9.5 Förbättra den vetenskapliga forskningen och industrisektorernas tekniska kapacitet i alla länder, i synnerhet utvecklingsländerna, bland annat genom att till 2030 **uppmuntra innovation** och väsentligt öka det antal personer som arbetar med forskning och utveckling per 1 miljon människor liksom de offentliga och privata utgifterna för forskning och utveckling.

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Urbaniseringen är omfattande och transformerande i hela världen. Över hälften av världens befolkning bor i urbana områden. År 2050 väntas andelen ha stigit till 70 procent. Städer går ofta i

bränschen för utveckling, och är nav för innovationer och nya idéer. Den snabba och stora inflyttningen till städer ställer nya krav som behöver bemötas på ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt.

Växande städer kan skapa nya möjligheter för ekonomisk tillväxt men kan också bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystem. Rättighetsperspektivet och rätten till bostad är en viktig utmaning. Idag bor en miljard människor i slumområden. Fattigdom, svaga förvaltningar och otillräcklig planeringskapacitet leder till att slumområden uppkommer och växer. Dessa har stora brister i fråga om tillgång till **hälsosamma bostäder, rent vatten, tillfredställande sanitetslösningar, trygg energiförsörjning och avfallshantering samt trygghet och säkerhet** för individer som bor där. Katastrofriskreducering och återuppbyggnad av bostäder i post-konfliktområden bidrar till hållbar utveckling.

Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och **hållbar planering inklusive bostäder**, offentliga platser såsom parker och torg, transporter, **återvinning och säkrare kemikaliehantering** som i sin tur kräver bl.a. institutionell kapacitet, och ny teknik.

Hållbar stadsutveckling kräver samarbete mellan sektorer och styrning på flera nivåer samtidigt, (nationell, regional, kommunal och lokal nivå) inklusive utvecklade former för dialog med medborgare och näringsliv. Hållbar stadsutveckling bör särskilt ta hänsyn till kvinnors och flickors behov av infrastruktur och sanitet. Hänsyn bör också tas till personer med funktionsnedsättning, barn, samt äldre människors behov.

11.6 Till 2030 **minska städernas negativa miljöpåverkan per person**, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt **luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall**.

11.a **Främja positiva ekonomiska, sociala och miljömässiga kopplingar mellan stadsområden, stadsnära områden och landsbygdsområden** genom att stärka den nationella och regionala utvecklingsplaneringen.

11.b Till 2020 väsentligen öka det antal städer och samhällen som antar och genomför integrerade strategier och planer för inkludering, **resurseffektivitet**, begränsning av och anpassning till klimatförändringarna och motståndskraft mot katastrofer samt utveckla och genomföra, i linje med Sendai-ramverket för katastrofriskreducering 2015–2030, en **samlad katastrofriskhantering** på alla nivåer.

Mål 12 är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

En hållbar konsumtion och produktion innebär en **effektiv användning av resurser, hänsyn till ekosystemtjänster** som är nödvändiga för försörjningen samt **minskad påverkan från farliga kemikalier**. Detta innebär inte bara miljöfördelar utan även sociala och ekonomiska fördelar såsom ökad konkurrenskraft, näringslivsutveckling på en global marknad, **ökad sysselsättning och förbättrad hälsa** och därmed minskad fattigdom. Hållbara konsumtions- och produktionsmönster är därför även en förutsättning för att **ställa om till en grön ekonomi och för en hållbar utveckling**.

12.2 Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

12.3 Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.4 Senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

12.5 Till 2030 väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

12.8 Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

12.c Rationalisera **ineffektiva subventioner av fossila bränslen** som uppmuntrar till slösaktig konsumtion genom att undanröja snedvridningar på marknaden, i enlighet med nationella

förhållanden. Detta kan till exempel omfatta att **omstrukturera beskattningen och avveckla eventuella skadliga subventioner** för att avspegla deras effekter på miljön. En sådan politik måste ta full hänsyn till utvecklingsländernas särskilda behov och förhållanden och minimera eventuella negativa effekter på deras utveckling på ett sätt som skyddar de fattiga och de berörda samhällena.

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser

Klimatmålet stödjer fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling och kan ge positiva synergieffekter och förutsättningar för att kunna bemöta flera av de **utmaningar världen står inför** idag så som **livsmedelstrygghet, rent vatten, hållbart nyttjande av naturresurser och ekosystem, mänsklig säkerhet, jämställdhet, hälsa** och ekonomisk tillväxt. Behovet av anpassning till pågående och kommande klimatförändringar är mycket stort särskilt för de minst utvecklade länderna och för de mest sårbara befolkningsgrupperna. Åtgärder behövs för att minska riskerna för, och konsekvenserna av naturkatastrofer.

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. En stor andel av de ökade utsläppen av växthusgaser i atmosfären kommer från sättet vi utvinner, omvandlar och använder fossil energi. Som följd av de ökade utsläppen riskerar vi gå mot en genomsnittlig global uppvärmning som överstiger två grader Celsius, vilket skulle få allvarliga konsekvenser för ekosystem, havsförsurning, mänsklig säkerhet, matproduktion, vattentillgång, hälsa och med ökad risk för väderrelaterade naturkatastrofer. **Klimatpåverkan måste begränsas** för att skapa förutsättningarna för fattigdomsbekämpning och en långsiktigt hållbar utveckling.

13.3 Förbättra utbildningen, **medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna**, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

Mål 14 är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

Det är viktigt att fortsatt **utveckla åtgärder och förvaltningsverktyg**, för att **hantera kända påverkansfaktorer som föroreningar**, utfiskning och utvinning av naturresurser. Skydd och restaurering av kust och havsområden är nyckelåtgärder för att **bevara biologisk mångfald** och fiskeresurser men även för att **stärka motståndskraften mot klimatförändringar**. Nya ytterligare utmaningar för att säkra havens produktion av livsmedel är marint skräp, inklusive **mikroplaster**, och i synnerhet **havsförsurningen** som visar på vikten av att koppla ihop havsfrågorna med arbetet med klimatförändringar.

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt **minska alla slags föroreningar i havet**, i synnerhet **från landbaserad verksamhet**, inklusive marint skräp och **tillförsel av näringsämnen**.

14.3 Minimera och åtgärda med **havsförsurningens** konsekvenser, bland annat genom ökat vetenskapligt samarbete på alla nivåer.

14.5 **Senast 2020 skydda minst 10 procent av kust- och havsområdena**, i överensstämmelse med nationell och internationell rätt och på grundval av bästa tillgängliga vetenskapliga rön.

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Biologisk mångfald är en avgörande grund för jordens livsuppehållande system och vår **nuvarande och framtida välfärd vilar på denna grund**, såsom framhålls i konventionen om biologisk mångfald. En **långsiktigt hållbar användning av naturresurser** och ekosystemtjänster är en viktig faktor för att människor ska kunna ta sig ur fattigdomen permanent. Att ta ansvar för detta åligger utvecklade såväl som utvecklingsländer.

15.3 Till 2030 bekämpa ökenspridning, **återställa förstörd mark** och jord, inklusive mark som drabbats av ökenspridning, torka och översvämningar, samt sträva efter att **uppnå en värld utan nettoförstöring av mark**.

15.5 Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att **minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald** och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

15.9 Senast 2020 **integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser**, strategier för fattigdomsminskning **samt räkenskaper**.

Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.

Alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa samt ska ha möjlighet att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande. **God samhällsstyrning och rättsstatens principer är grundläggande mål och medel för utveckling.**

16.6 Bygga upp effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

16.7 Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

Mål 17 är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

17.14 **Föra en mer samstämmig politik för hållbar utveckling.**

17.16 **Stärka det globala partnerskapet för hållbar utveckling** och komplettera det med partnerskap mellan flera parter som **mobiliserar och utbyter kunskap, expertis, teknik** och finansiella resurser, för att bidra till att målen för hållbar utveckling nås i alla länder, i synnerhet utvecklingsländer.